Gerçek Değişmez, Değiştirilemez

BESİM ATALAY

Türk Yurdu dergisinin (11) sayılı nüshasında "Atalay gerçeşi değiştiriyor" başlıklı bir yazı var. Yazı Türk Dil Kurumu başkanı Sayın (Prof. Gökberk) in imzasını taşımaktadır. Sayın Prof. Fındıkoğlunun dediği gibi "bu zat felsefe Profesörüdür. Dil işleriyle ne ilgisi olabilir?."

1 — Her ne ise, işimize gelelim : Derleme dergisinin, ters yüz edilmiş beşinci cildinde bulunan (dullanık) kelimesini gördüm. Bundan birşey anlayamadım. "Bu, olsa olsa, bulanık olabilir. Çünkü aralarında dört nisbetten tezat vardır" deye bu yönü tuttum. Burada değiştirilmiş hiçbir gerçek yoktur. Yalnız, yaptıkları çok fahiş bir yanlışlığın düzeltilmesi kaygusu vardır.

Mademki ülemâ kelimenin "dullanık" olduğunda ayak diriyor, bu şekil onları, öbüründen daha korkunç ve daha ağır bir yanlışlığa çekip götürecektir. Onlarca kabul buyrulan (dullanık) gelimesini ele alalım. (lanmak) ile yapılan fiillerde beş altı mânâ vardır. Dönüşlülük bildirir, Ağaçlar çiçeklendi gibi. Meçhul kipi olur, mektuplar yollandı gibi. Sahip olmak mânası verir, evlenmek gibi. Anlamazlıktan gelmek kavramı bildirir, saflanıverdi gibi. Acaba şu (dullanmak) kelimesine hangi mânayı verebilirler? bilemem Dil Kurumunun idaresini, bilim işlerini ellerinde tutanlara "burada mânâ nedir?" diye soruyorum. Dul mu olmak? Başkası tarafından dul mu bırakılmak? Dulla mı evlenmek? Dul mu görünmek? Hiçbiri değil. Ben onları böyle korkunç bir dil yanlışlığından korumak istedim. En yavaş tarafını ele almıştım. Olmadı gördünüz mü Sayın Profesor. Deştikçe neler çıkıyor. Yanlış toplanmış, çoluk çocuk tarafından derlenmiş olan bu tip fişleri ben kitaba koydurmamıştım. İş yapmış görünmek için kitap çıkarmak böyle gülünç sonuçlar verir.

2 — Ben (emeseme) demişim. Evet dedim. Çünki bugün kullanış böyledir. Bu kelimeler, yalnız "emeseme yaramaz" sözünde kalmıştır. Birde haylaz ve faydasız adama karşı söylenen (emsiz) sıfatında yaşamaktadır. Kullanılan ve anlaşılan şekli yazmak daha doğru bir iş değil midir? Onlar (emsem) demekte ayar diriyorlar. Bu şekil onlar için daha iyi bir durum yaratmaz. Divanı Lûgatte (em) kelimesine ilâç dedikten sonra (sem) in aynı olduğu söylenmektedir. Bu kitap benim elimden geçti. Ben bu kitabın hizmetkârıyım.

Asıl mesele, derleme dergisinin beşinci cildinde hurafe karşılığında (emsem) denilmiş olmasındadır. İlâç mânasına olan bu kelimelere hurafe mânası vermek ancak Dil Kurumunun idaresini ellerinde tutan ulemaya mahsus bir şeydir. İlâç mânasına olan kelimelere hurafe mânası vermek çok korkunç bir yanlış iştir. İlim bunun neresinde? Halk kullanışını bilmeden, kaynaklar aranıp taranmadan eser vermiş görünmek için yayınlanan kitaptan hint kumaşı çıkacak değil a. İşte böyle nesneler çıkar. Orası ne büyük umutlarla kurulmuştu. Ne oldu? Ne yapılıyor? Vakte yazık değil mi? Paraya yazık değil mi?

3 — Ben o yazımda faydasız şişirmeden sözederken "ikinci ciltte bulunan (gökçek) kelimesi dördüncü ciltte de aynı mânaya alınmış," demiştim. Onlar cevap olarak "Bu söz gerçeğe uymamaktadır. Çünkü, ikinci ciltte gökçek kelimesi yoktur diyorlar. Aynı parçanın sonuna doğru da dördüncü ciltte bulunan gökçek kelimesinin kullanıldığı yerler başka, ikinci ciltteki göğçek kelimesinin derlendiği yerler başkadır" diyerek, kelimenin ikinci ciltte dahi bulunduğunu itiraf ediyorlar. Böyle demekle büyük bir çelişmeye düşmüş olduklarının farkında bile olmuyorlar. Çünkü gökçek ve göğçek aynı kelimedir. Yukarıda (yok) derler, az aşağıda "var" derler. Onlarca, kelimenin kullanıldığı yerler başkaymış. Bu kelime bugün kullanılmaz ki, kullanıldığı yerlerin başka başka olduğu öne sürülerek cevap verilmiş görünmeye çalışılsın. Eski metinler meydanda. Kelime her yerde aynı mânada kullanılmıştır.

Ben dokuz sayılı Türk Yurdunda onların birçok yanlışlarından söz etmiştim. Bunlara cevap verememişler. Veremezler de. Yalnız şu üç kelimeye dokunmak istemişler. Böyle yaparken de bu yoldaki yetkisizliklerini büsbütün meydana koymuşlar. Türkçe işi, kolay iş değildir. İşlenmemiş bir alandır. İyice hazırlanmadan o alanda yürümek isteyenler işte böyle sendelerler, düşerler.

4 — Dördüncü madde olarak diyorlar ki, "Bay Atalay ikide birde Dil Ourumunun idaresini ellerinde tutanların para aldıklarını yazarak, bunları meşru olmayan bir menfaat sağlıyorlar gibi göstermek istiyor. Dil Kurumunun tüzüğü ve bütçesiyle kimlere ne kadar aylık verileceği belirtilmiştir. Bu paralar meşru hak olarak alınmaktadır.)"

Şahıslar muhteremdir. Ben şahıslarla uğraşmak istemem. Ben o uçuruma sürüklenemem. Ben ancak yanlışları doğrulamakla uğraşmayı bir borç bilirim. Şu kadarını söylememe müsaade buyursunlar, bugün Kurumda hiçbir iş görmeden para alanlar yok mudur? Hiçbir eser verme-

den, veremeden geçinenler bulunmuyor mu? Eski tüzüğe göre, Genel Yazmanın para almaması gerekti. Tüzüğü niçin değiştirdiler?" Kurultay değiştirdi" diyecekler. Kurultaya bunu kim teklif etti?

Yıllarca aylık verdiler. Hani terim? Hani gıramer? Hani esaslı bir eser? Hani yeni derleme? Hani doğru bir sözlük? Hani kelime haznası toplanmış olan metinler?

Bana Kurumdan para aldı diyorlar. Ben orada onsekiz sene çalıştım. Bilerek, inanarak çalıştım. Eserlerim ortada. Onbeş sene birşey almadım. Hattâ ilk sıralarda kesemden harcadığım olmuştur. Son üç yılda (350) ile (450) arasında bir aylık verdiler. İşte okadar. İsterlerse onu da geri verebilirim. Eğer ben para düşkünü olsaydım orada oturur, dururdum. Nitekim ben çekilirken (600) lira aylık teklif etmişlerdi. Kabullenmedim.

5 — Bunları geçelim de işimize bakalım ; Yazılarının baş tarafında "Dil Kurumunca yayınlanan eserleri, sunturlu yanlış, bilgisizce yapılmış gülünç uydurma, diye vasıflandırarak Kurumun ilmî haysiyetine dokunmaktadır" deniliyor. Ben, ilme karşı ancak hürmet duyarım. Bütün çalışmam ve çırpınmam bilgiye karşı derin saygı duyduğumdan ileri gelmektedir. Benim uğraşmam bilim adına yapılmış olan bilgisizliklere karşıdır.

Dil Kurumunun idaresini ellerinde tutan zatların Türkçe bilmediklerini, şimdilik onların kitaplarından ve yazılarından aldığım birer tanıkla ortaya korsam iş anlaşılacaktır. Şunu da söylemeliyim ki, bu zatların herbiri ayrı bir kıymettir. Kimi göz doktoru, kimi lise öğretmeni, kimi de divan edebiyatçısıdır. Hiçbiri de Türkçe işinde söz sahibi değildir. Gücenmesinler. Hatırlarına toz konduğunu istemem. Bu ayrı bir iştir. Yıllar işidir. Emek işidir. Bir adam üç günde, beş günde dilci olamaz. Şimdi onların eserlerinden göstereceğim yanlışlara geçiyorum :

a) Yanlışlarını ve bilgisizce uydurulmuş olan kelimelerini yaza yaza tüketemediğim şu (Sözlük) ten bugünlük bir kelime daha alalım. Bakınız, aptes kelimesine ne buyurulmuş? "Müslümanların namaz kılabilmek için yaptıkları vücut temizliği". İşte, alaylı dilcilerin dil işindeki yetkisizliğini gösteren koskoca bir tanık. Aptes vücut temizliği değildir. Vücut temizliği gusüldür. Aptes elleri, ayakları, dirseğe kadar kolları, yüzü yıkamak, başa yaş elle sürmektir. Memleketin dinini bilmezler, dilini bilmezler birde "ilim yaptık" derler. Şöyle anlatayım : Ben topluluğun dilini bilmiyorum, dinini bilmiyorum, tarihini bilmiyorum, bir de kalkıp ilimden dem vuruyorum. Bana ne derler? En azından, "tanrı kerem hazinesinden bu adama akıl versin, insaf versin, düşünme versin" demezler mi?

Sayın Profesör, onlar bana dergilerinde iki sayfalık yer açsınlar, bakınız neler göreceksiniz, neler.

b) (Türk Dili) adıyla çıkar dergide bir orta mektep öğretmeninin, öğrenci defterini düzeltir gibi -bazı ufak tefek, sözde- düzeltmeler yapan zatın bir düzeltmesinden bir tanık vereyim. Türk Dili dergisinin bir Şubat sayısında, Bir Düşünce, iki Düzeltme sayfasında "salâhiyet nedir? Bir işi yapabilmek hakkı, gücü yeterliği"denmiş. Asıl salâhiyet bu değildir. Ahteri bu kelimeye istikamet ve iyilik mânası vermiştir. Ebülbaka salah kelimesine, doğru yola gitmektir dedikten sonra, aklın gösterdiği yol cümlesini de eklemiştir. Kamus tercemesi. onat olmak, yaraşık ve uygun olmak mânalarını vermiştir. Şu halde düzeltmecinin işi incelemeden yapmış olduğu meydana çıkmaktadır. Arapça bilmediği de görülmektedir.

Hernekadar Osmanlıcada bu kelime (bir işe karışmaya haklı olmak) mânasına gelirse de, bu karışmak mutlak değildir. Vazife ile kayıtlıdır. Bilim adına bir düzeltme yapıldığı söyleniyor, bir dâva öne sürülüyor kelimenin asıl mânasını bilerek yürümek daha ilmî bir yol değil midir?

c) Sayın düzeltmecimiz az yukarıda salâhiyete o mânayı verdikten sonra az aşağıda da "salâhiyet ise iyi bulunmak demek olan salahtan, o da barışmak demek olan (sulh) dan çıkar" diyor. Hayır bayım, hayır. Hiçte öyle değil. Sulh ayrı bir kelimedir. Barışmak mânasına değil, barış mânası bir isimdir. Mastar değildir. Istılah kelimesi sulhtan çıkmamıştır. salahtan gelmiştir. Istılah uygun düşmek demektir. Barışmak müsalahadır. Sulh kelimesinde ortaklık yoktur. O mâna müsalahada vardır. İşbu yazının sonuna doğru şöyle denmektedir "İşte sulhtan yapılmış bir kelime daha, ıstılah." Böyle demekle yine ıstılahı sulhtan getirmiş oluyor. Onun salahtan geldiğini kavrayamıyor. Istılah mastar olan salahtan gelmiştir. Sulh mastar değildir. Bak Ebülbaka, bak Kamus tercemesi, bak Sıhah.

d) Bir de sayın düzeltmecinin şu şişirme (Gaziantep Ağzı) ndan örnek verirsem, sanırım ki, Kurumun ilimce olan durumunu belirtmiş olacağım. Bu kitabın (60) ıncı sayfasında "u fonemi bazen düşer" dedikten sonra misâl olarak (buğu) ve (buğ) kelimelerini getiriyor. Yani buğu kelimesinden (u) düşerek, (buğ) kalmış imiş (!..) Allahım, bu ne cesaret, bu ne atılganlık? Acaba bu pek bilgin zat memlekette Türkçe bilen kimse kalmadı mı sanıyor? Kelimenin aslı ve doğru şekli (buğu) değil (buğ) dur. Buğu bozuk şekildir. Dil bilmezlerin uydurdukları şekildir. Dil zevkı bozulmamış olan bütün Türk halkı (buğ) diye kullanır. Dilin asıl sahibi de bunlardır. Eski kaynaklara bakıyoruz, (Ettühfetühzekiye) de buğulatmak değil, buğlatmak kelimesi vardır. Tütsülemek anlamına. (redhavs) ın Türkçeden ingilizceye olan lûgat kitabında dahi (buğ) imlâsındadır. Abdülhamit zamanında basılmış olan (Lûgatı Osmaniye) adlı kitapta da kelime bu yazılıştadır. Tarama dergisine bakılırsa buğ kelimesinin yurtta çok yaygın olduğu görülecektir. Ah! Şu bizler bir ingiliz kadar olsun Türkçe bilseydik ne iyi olurdu?

Son söz : Yukarıdan beri tanıkladığıma göre benim yazılarımda ne gerçeği değiştirme var, ne de Dil Kurumunun ilmî haysiyetine dokunma var? Ben onlara önceden söyledim, yazdım dinletemedim. Tutulacak yolu gösterdim yöneltemedim. Dil işleri bilim yoluna girene değin uğraşacağım. Onlar bana karşı "saldırı" desinler, "gerçeği değiştiriyor" desinler, ben kızmam. Şüphesiz yara alan sızlanır.

"Türk Yurdu„ndaki "Tahlil„ ve "Tekzip„lere Dair :

"Türk Yurdu" nun 8, 9, 10, 11 nci sayılarında Prof. Fındıkoğlu'nun (Dil İşi) ne ait "Tahlil" leri ile bunlara dair T.D.K. tekzipleri neşredilmişti. İstanbul'da intişar eden meslektaşımız "İŞ ve DÜŞÜNCE" nin son 222. sayısında bu konu ile ilgili olarak şu fıkra neşrolunmuştur :

BOŞUNA GAYRET YAHUT "GEREKSİZ ÇABA"

Bir zamandanberi memleket dışında bulunan muharririmiz Fındıkoğlu'nun her halde seyahate çıkmadan evvel (Türk Yurdu) na gönderdiği iki yazı kendisinin seyahatte bulunduğu sırada çıktı.

Bu yazılardan birisi, fıkrası mecmuamızda da iktibas ve tenkid edilmiş olan Bay O. A. hakkında, diğeri gazetelerde neşredilen imzasız bir T. D. K., beyannamesine dair. Şimdi her ikisine Kurum Başkanı olduğu anlaşılan bir profesör cevap veriyor.

Bize göre başkanın bu iki yazıyı benimsemesine lüzum yoktu. Zira birisi bir yazara dair. Yazarın kendisi yazı yazmasını bilir. Diğeri, başkanın başkan olmadığı zamana ait. Olsa olsa buna "Agop Dilaçar", "Ali Agakay" merhum "Dilmen" ile "Dilemre" cevap verebilir. Hülâsa boşuna bir gayret, "gereksiz bir çaba!"

Bildiğimize göre cevapta imzası olan Profesör "Gökberk" yıllarca evvel Mazhar İbşiroğlu, Hilmi Ziya Ülken, Mümtaz Turhan ve bir çoklariyle birlikte Yücel'in devrinde dâva beraberliği yapmış, yani (Türk Yurdu)nda muharririmiz Fındıkoğlu'nun ileri sürdüğü fikirleri müdafaa eylemişti. Bugünkü 180 derecelik dönüş ve üstelik lüzumsuz gayretkeşlik neden? Acaba başkanlık kendisini bu harekete mi icbar ediyor? Doğrusu biz Kurum'un cevabı altında imzasını görmek istemezdik. Fakat heyhat! Bu imza artık geri alınamaz. Asgari bir ilim ahlâkı namına bu imzanın temsil ettiği hüviyet teşrih edilmelidir.

1934 denberi dil işinin patolojisini takibeden mecmuamız, 1959 da bir kaç nüshasını bu işe hasretti. Şimdi de başka arkadaşların yazıları ile cevap verebilirdik. Fakat arkadaşımızın yakında avdetini düşünerek vazgeçiyoruz.

Okuyucularımız biraz beklesinler.